

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1944 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående beräkningen av pensionerna åt vissa förutvarande landsfiskaler och deras efterlevande.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 250 av herrar *Krügel* och *Bondeson*, samt den andra inom andra kammaren under nr 302 av herr *Lindqvist* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, att riksdagen måtte antingen göra det uttalandet, att 1941 års riksdags beslut i fråga om pensionering av vissa landsfiskaler skall så tolkas, att de av beslutet berörda landsfiskalerna och deras efterlevande må åtnjuta pensionsförmåner såsom om gällande civila avlöningsreglemente och allmänna tjänstepensionsreglemente varit å sagda landsfiskaler tillämpliga, eller, om detta icke kan bifallas, fatta beslut att nämnda förmåner ändock skola beredas ifrågavarande befattningshavare och deras efterlevande.

Genom beslut vid 1941 års riksdag (skr. nr 442) medgavs, att de ordinarie landsfiskaler, vilka ej före tidpunkten för ikraftträdandet den 1 oktober 1941 av omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna enligt då gällande pensionsbestämmelser för landsfiskaler uppnått pensionsåldern men dessförinnan fyllt 63 år, finge under förutsättning, att de förklarat sig villiga att i samband med omorganisationens genomförande avgå med ålderspension, från och med den 1 oktober 1941 pensioneras, som om de varit innehavare av landsfiskalstjänst i lönegrad A 22, ävensom att samma förmån finge beredas de ordinarie landsfiskaler, vilka enligt gällande pensionsbestämmelser uppnått eller uppnådde pensionsåldern under tiden mellan den 1 juli 1940 och den 1 oktober 1941. Vidare medgavs, att familjepension finge med tillämpning från och med den 1 oktober 1941 utgå till efterlevande efter sådan landsfiskal, som före avgången ur tjänst avlidit under tiden mellan den 1 juli 1940 och den 1 oktober 1941, eller sådan f. d. landsfiskal, som uppnått pensionsåldern under nämnda tid, såsom om den avlidne vid dödsfallet eller avgången från tjänsten varit innehavare av landsfiskalstjänst i lönegraden A 22. Slutligen medgavs, att ordinarie landsfiskal, som vore född före utgången av april 1884 men vid tidpunkten för omorganisationens ikraftträdande den 1 oktober 1941 icke uppnått 63 års ålder, kunde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande från sistnämnda tidpunkt efter därom gjord ansökning

beviljas pension, såsom om han blivit innehavare av landsfiskalstjänst i lönegrad A 22 och vid avgången uppnått nämnda ålder.

Ifrågavarande åtgärder vidtogos främst i syfte att mildra de svårigheter i samband med övergången den 1 oktober 1941 till den nya organisationen, som sammanhängde med att ett betydande antal landsfiskalstjänster då indrogos.

Till stöd för det i föreliggande *motioner* väckta yrkandet har anförts bland annat:

För de landsfiskaler, som ställdes i valet att antingen avgå med förtidspension eller övergå på ny lönestat, måste det ha tett sig självklart, att pensionsförmånerna i bägge fallen skulle bli lika. Genom riksdagens beslut hade de tillförsäkrats samma pensionsförmåner som om de blivit innehavare av landsfiskalstjänst i lönegrad A 22. Då landsfiskalstjänsterna tidigare varit oreglerade i lönehänseende, hade »landsfiskalstjänst i lönegrad A 22» följaktligen icke existerat före den 1 oktober 1941, varför någon jämförelse med annan än den nyorganiserade landsfiskalstjänsten icke gärna kan hava åsyftats. På denna sistnämnda tjänst tillämpas civila avlöningsreglementet. Riksdagsbeslutet måste därför enligt vår mening tolkas så, att det skulle så anses som om landsfiskalerna vid pensionstagandet varit innehavare av sådan befattning i lönegrad A 22, för vilken civila avlöningsreglementet ägt tillämpning. Det ligger i sakens natur att knappast någon av de ifrågavarande landsfiskalerna skulle hava avgått i förtid, därest de varit underkunniga om risken av minskad pension genom ett sådant steg. De hava i sitt ställningstagande uppenbarligen ansett sig kunna tolka riksdagsbeslutet på det sätt, varåt vi här ovan givit uttryck.

Över förevarande motioner har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *statskontoret*, som anför följande.

Den av 1940 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna innebar bland annat, att antalet landsfiskalstjänster skulle nedbringas från 489 (490) till 409 samtidigt med att ett stort antal stadsfiskalstjänster kom att indragas. På grund av den ogynnsamma proportionen mellan å ena sidan antalet tjänster i den nya organisationen samt å andra sidan antalet av de befattningshavare, vilka skulle placeras på tjänsterna, kom övergången att medföra betydande svårigheter. Olika utvägar övervägdes för att komma till rätta med dessa svårigheter. 1937 års sakkunniga förordade, att man skulle bereda ett antal äldre landsfiskaler möjlighet att övergå på frivillig övergångsstat. Vid föredragning i statsrådet den 19 april 1940 av frågan om övergångs-anordningarna framhöll chefen för socialdepartementet (prop. 219/1940 L), att de sakkunnigas lösning hade den nackdelen med sig att man icke ägde någon garanti för att de befattningshavare, som man helst ville undvika att överföra till nyorganiserad tjänst, överginge å övergångsstat. Med anledning av ett förslag av statskontoret och riksräkenskapsverket om överförande av vissa äldre landsfiskaler å indragningsstat förordade departementschefen, att övergångsbestämmelserna gjordes till föremål för fortsatt utredning.

Sedan frågan om övergångsförhållandena upptagits till förnyad prövning inom socialdepartementet, hade i en inom departementet upprättad promemo-

ria framlagts följande plan för lösande av berörda spörsmål. Den av 1940 års riksdag beslutade sänkningen av pensionsåldern för landsfiskalerna — från 65 år till 63 år — borde genomföras samtidigt med omorganisationens ikraftträdande. Detta skulle innebära, att de landsfiskaler, som fyllde 63 år eller mera under år 1941 och icke på grund av tidigare gällande bestämmelser avginge före omorganisationen, skulle äga övergå till den nya organisationen endast under förutsättning att de förbunde sig att avgå med pension vid omorganisationen. Med hänsyn till den avsevärda förbättring av pensionsförhållandena, som den beslutade löneregleringen medförde för landsfiskalerna — tjänstepensionsunderlagen höjdes från 2 800 kronor enligt 1907 års civila pensionslag till 4 476 kronor enligt civila tjänstepensionsreglementet, hel familjepension ökade från 1 236 kronor till 1 950 kronor — förelåg anledning antaga att samtliga de landsfiskaler, som skulle beröras av förslaget, icke skulle vara obenägna att godtaga detsamma. Det hade också vid företagen undersökning visat sig att samtliga dessa landsfiskaler accepterat förslaget. Vidare förordades i promemorian förtidspensionering med nyreglerad pension av därtill villiga befattningshavare inom de fem äldsta årsgrupperna. Då den avgång man härigenom erhöll icke berörde de ordinarie befattningshavare inom de yngre årsklasserna, vilka man icke önskade överföra å den nya staten, räknades i promemorian vidare med att vissa landsfiskaler tvångsvis skulle överföras å indragningsstat.

På sätt framgår av propositionen nr 225 till 1941 års riksdag (sid. 35 och 36) ansåg sig föredragande departementschefen kunna i huvudsak godtaga promemoriaförfattarens förslag om pensionering och förtidspensionering av de äldre landsfiskalerna. Dessa övergångsanordningar krävde emellertid enligt departementschefen som komplement en utgallring av sådana befattningshavare inom yngre årsklasser, vilka icke borde överföras till den nya organisationen. Det i promemorian framförda förslaget att visst antal landsfiskaler skulle tvångsvis överföras på indragningsstat, föranledde endast den invändningen från departementschefens sida, att viss av statskontoret gjord erinran borde beaktas. Enligt gjorda överväganden skulle sammanlagda antalet landsfiskaler, som borde överföras å indragningsstat, utgöra tio. Kungl. Maj:t borde emellertid enligt föredragande departementschefen erhålla bemyndigande att därest så vid omorganisationens genomförande skulle visa sig erforderligt — exempelvis av det skälet att mindre antal landsfiskaler än beräknat skulle kunna pensioneras i omedelbart samband med omorganisationens ikraftträdande — å indragningsstat överföra ytterligare personal. Departementschefens förslag, vilket godkändes av Kungl. Maj:t, bifölls av riksdagen med vissa jämkningar.

Med den lämnade redogörelsen har statskontoret velat visa, att de landsfiskaler, som förklarat sig villiga att i samband med ikraftträdandet den 1 oktober 1941 av den nya landsfiskalsorganisationen avgå med pension, erhållit en betydande pensionsförbättring genom att pensionen kommit att utgå enligt civila tjänstepensionsreglementet med för lönegraden A 22 gällande belopp. Vidare torde av redogörelsen framgå, att för de vid angivna tidpunkt pensionerade och förtidspensionerade landsfiskalerna — i motsats till vad i motionerna göres gällande — knappast förefunnits någon rätt att välja mellan pensionering eller övergång å den nya organisationen. Av det ovan sist återgivna departementschefsuttalandet lär man snarare få sluta, att den befattningshavare, som haft möjlighet att den 1 oktober

1941 avgå med pension enligt de nya grunderna men icke velat begagna sig därav, knappast kunnat räkna med annat än att bli överförd till indragningsstat. Erinras må i detta sammanhang, att de till indragningsstat överförda landsfiskalerna i pensionshänseende alltjämt äro underkastade bestämmelserna i 1907 års civila pensionslag och alltså ej komma att pensioneras enligt samma förmånliga grunder som de i motionen avsedda pensionärerna.

Framställning i motionernas syfte har tidigare gjorts hos Kungl. Maj:t. Föreningen Sveriges landsfiskaler hemställde sålunda om åtgärder i syfte att här avsedda pensionstagare skulle komma i åtnjutande av motsvarande pensionsförbättring, som tillkommer vissa pensionärer enligt den i motionen åberopade kungörelsen nr 164/1942. I utlåtande över denna framställning erinrade statskontoret, att 1938 års pensionssakkunniga (betänkandet sid. 279) understrukt, att den anordning för en tillbakaverkande tillämpning av den med ikraftträdandet av de nya allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena genomförda pensionsregleringen, som innefattades i kungörelsen nr 164/1942, avsåge tjänstemän, som efter de nya avlöningsförfattningarnas — bland annat civila avlöningsreglementet — ikraftträdande avgått med pension enligt civila eller militära tjänstepensionsreglementet och vid avgångstillfället voro underkastade någon av de avsedda avlöningsförfattningarna. Vid anmälan i statsrådet av de sakkunnigas förslag förordade chefen för finansdepartementet (prop. 339/1941, sid. 198), att de nya pensionsbestämmelserna i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit från och med den 1 juli 1942 gjordes tillämpliga å de tjänstemän, som blivit underkastade de 1939 och 1940 utfärdade nya avlöningsförfattningarna men avgått ur tjänst före pensionsregleringens ikraftträdande. Vad departementschefen föreslagit biträdades av riksdagen. Då de landsfiskaler, som avgått med pension i samband med genomförandet den 1 oktober 1941 av omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna, icke varit underkastade civila avlöningsreglementet, torde, framhöll statskontoret, de i departementschefens uttalande angivna förutsättningarna för en tillämpning av de nya pensionsbestämmelserna icke föreligga. Av principiella skäl fann sig ämbetsverket icke kunna tillstyrka, att hänvändelse gjordes till riksdagen i den föreliggande framställningens syfte. Enligt beslut den 12 mars 1943 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Ur synpunkten av vad som under omorganisationsarbetet förekommit i fråga om de i motionerna avsedda landsfiskalernas pensionsrätt kan statskontoret icke anse det obilligt, att dessa befattningshavare respektive deras efterlevande icke bli delaktiga av den pensionsförbättring, som den senaste pensionsregleringen medfört. Då därtill kommer att ett bifall till motionärernas förslag skulle innebära ett frångående av de principer, som varit avgörande vid bestämmandet av 1941 års pensionsreglementens tillämplighetsområde, måste statskontoret för sin del ställa sig avvisande mot motionärernas hemställan.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har i samband med omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna genom beslut vid 1941 års riksdag tillfälle beretts ett antal landsfiskaler att avgå med ålders- eller förtidspension, varvid skulle så anses som om vederbörande varit inne-

Utskottet.

havare av landsfiskalstjänst i lönegraden A 22. I anslutning härtill ha ifrågasatt befattningshavare, vilka tidigare varit underkastade 1907 års civila pensionslag, fått sina pensionsförhållanden reglerade enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente och 1936 års allmänna familjepensionsreglemente. Härigenom har tjänstepensionsunderlaget för dem uppbringats från 2 800 kronor till 4 476 kronor samt familjepensionsunderlaget höjts från 1 236 kronor till 1 950 kronor, vartill komma rörliga tilläggsförmåner. De landsfiskaler, som till ett antal av drygt femtio begagnat sig av det lämnade medgivandet, ha således — såsom statskontoret framhållit — kommit i åtnjutande av en betydande pensionsförbättring. Någon möjlighet för befattningshavarna i fråga att, alltefter egen önskan, övergå till den nya lönestaten torde knappast ha förelegat. Förhållandet lär fastmera ha varit, att, därest befattningshavarna icke velat begagna sig av pensioneringsmöjligheten, de i stället haft att räkna med att bli överförda till indragningsstat. Den till sådan stat överförda personalen är emellertid alltså underkastad bestämmelserna i 1907 års civila pensionslag och i följd därav endast tillförsäkrad omförmälda lägre pensionsunderlag.

Den omständigheten, att i förenämnda pensioneringsbeslut angivits, att vid pensioneringen skulle så anses som om vederbörande varit innehavare av landsfiskalstjänst i lönegraden A 22, torde icke kunna tagas till intäkt för uppfattningen, att befattningshavarna därigenom blivit underkastade civila avlöningsreglementet. Anordningen i fråga har endast avsett att skapa en lämplig utgångspunkt för beräkningen av pensionerna enligt då gällande pensionsreglementen. Då nu i föreliggande motioner yrkas, att 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente med dess högre pensionsunderlag skulle vinna tillämpning å personalen i fråga, må erinras, att såsom förutsättning för detta reglementes tillämpning gäller, att vederbörande blivit underkastad civila avlöningsreglementets bestämmelser. Enär emellertid detta villkor icke i förevarande fall blivit uppfyllt, skulle ett bifall till motionerna innebära ett frångående av de principer, som varit avgörande vid fastställandet av nyssnämnda pensionsreglementes tillämplighetsområde. Med hänsyn härtill kan utskottet icke tillstyrka, att den i motionerna avsedda personalen skulle beredas ytterligare pensionsförbättring enligt 1941 års reglemente. Detta utesluter givetvis icke möjligheten av att, därest riksdagen framdeles skulle komma att besluta om generell pensionsförbättring för pensionerad personal, även de här ifrågasatt f. d. befattningshavarna kunna bli delaktiga av en dylik förbättring.

Det må i detta sammanhang erinras, att riksdagen tidigare under liknande förhållanden som de nu förevarande, ställt sig avvisande till framställda yrkanden om ett utsträckande av det nya pensionsreglementets tillämpningsområde. I sådant hänseende får utskottet hänvisa till bankoutskottets utlåtande nr 47 vid 1943 års riksdag i anledning av då väckta motioner om tillämpning av 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente å indra-

gen ordinarie personal vid domänverket. Utskottet uttalade härvid, att ett bifall till motionerna skulle kunna medföra vissa konsekvenser beträffande andra befattningshavargrupper. Utskottets uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida.

På grund av det anförda finner sig utskottet icke kunna tillstyrka, att åtgärder vidtagas i det i motionerna angivna syftet.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner I: 250 och II: 302 ej må till
någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 mars 1944.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sandén, Sundvik, Sylwan, Leander, Ljungdahl och Mannerskantz*;

från andra kammaren: herrar Svedman, Paulsen, Andersson i Falkenberg, Andersson i Munkaljungby, Sundberg, Persson i Norrby*, fru Humla och herr Skagerlund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.